

OM LINDYRKING

Eldbjørg Kjøstvedt, 2023

Lin er en av våre eldste kulturvekster. Det har vært dyrket lin i Norge helt fra bronsealderen. Til og med i Osebergskipet ble det funnet linfrø. Ved siden av ull var det lin som ga materiell til klær og andre tekstiler. Husflidskonsulent Bringsjord, som noen av oss i historielaget møtte i Hægeland for en tid tilbake, fortalte at «alle» dyrket lin på Sørlandet helt til bomullen tok over på 1800-tallet. I begynnelsen synes damene at denne nye bomullen var en elendig erstatning for lin, for fibrene var så mye kortere når den skulle spinnes.

Vi vet at det ble dyrket lin i Høvåg. Vi har fått en stor, flott hjemmelaget linduk til museet som sies å være laget av lin produsert på Vesterhus. Men vi har ikke mye kunnskap til omfanget og hvor viktig det var i bygda. Er det noen der ute som kjenner til historier om lindyrrking i Høvåg, vil vi gjerne komme i kontakt.

Det fins to arter linplanter, oljelin og fiberlin. Det er samme planteart, men ulike varianter. Oljeline er lavere og mer buskete, mens fiberline kan bli 80-90 cm høy og bruker mer av vekstkraften på stråene. Antakelig var fiberline mest vanlig hos oss.

Fra Øyslebø fortelles det at ved en eiendomsutskiftning i 1830 klaget en av partene fordi det ikke var plass til linåker på hans nye eiendom.

Under krigen tok linproduksjonen seg opp enkelte steder, og i Marnardal vet vi at det enda til var lindyrrking helt fram til 1962. De seneste årene ble linen sendt til Danmark for spinning.

DYRKING OG PRODUKSJON AV LIN KREVER KUNNSKAP OG ER ET MØYSOMMELIG ARBEIDE.

De små linfrøene kan breisåes for hånd med ca. 15 g frø på m². Frøene rakes ned noen cm under jorden, og åkeren trækkes eller rulles. Det skal ikke gjødsles, men åkeren må vannes sparsomt i tørre tider. Lin trives ikke i myrjord eller ren sandjord. Plantene vokser seg modne for høsting på ca. 3 måneder.

Som i mange gamle håndverks- og bondeyrker har de forskjellige trinnene i linbehandlingen fått sine spesielle navn.

1. RYKKING

Det heter ikke å slå lin, slik vi gjør med korn eller høy. Lin rykkes. Den dras simpelthen opp med rot og henges på hesje til tørking. Grunnen er at det ikke skal komme bakterier til som starter den videre prosessen for tidlig.

2. TØRKING

3. RØYTING.

Røyting kan gjøres på forskjellig vis. Hensikten er at det skal settes i gang en biologisk prosess hvor mikroorganismer bryter ned et limstoff som binder fibrene til stilken. Den vanligste måten ser ut til å

ha vært å bre linen ut på marka, mens andre la den i vann. Vi har navn som «Linvann» i Indre Agder. Hvis den lå på marka, måtte den passes nøye og snues annen hver dag. Hvis den ble overrøyta kunne den «gå opp i stry». Den ble misfarga og delvis ødelagt. Ordet «striskjorte» kommer av stry. Det var grovere og hardere tøy som ble laget av stry og brukt til hverdagsplagg.

4. TØRKING

På riktig tidspunkt måtte linen samles og tørkes på nytt.

5. BRÅKING

Etter tørkingen kom prosessen med å fjerne fibre fra stråene.

Ved hjelp av en trestokk som var festet til et stativ, knustes stråene. Fibrene ble ikke skadet. De knuste stråene ble tatt vare på og brukt som dyrefôr. Ingenting gikk til spille.

Linbråken vi har på museet på Vesterhus er en hjemmesnekret utgave. Den fulgte med huset da det ble overtatt og ble nok brukt i gårdens linproduksjon.

Linbråke som finnes i samlingen ved Høvåg Museum.

6. SKAKING

Til skaking ble brukt et skaketre og en skakekniv av tre. Det groveste av stilk og bøss ble fjernet fra linfibrene.

Det fortelles at skakekniver ofte ble vakkert dekorert og brukt som forlovelsesgave til den utvalgte.

7. HEKLING

Hekling var siste finpuss av fibre. De ble strøket/kjemmet over en metallplate med tenner for å løsne siste rester av bøss.

8. SPINNING

Fra de tidligste tider ble det brukt håndtein til spinning, men senere brukte man vanlig rokk som til ull.

(Visste dere forresten at brennesle kan prepareres og spinnes?)

Dersom noen har redskap de kanskje ikke vet hva er, men som likner på noe av det som er beskrevet eller vist her, hadde det vært spennende å høre. Som dere skjønner er det eneste som fins på museet en linbråke.

OBS: I en tidligere versjon av artikkelen var det ved en feil tatt med bilder som Museums- og Historielaget kanskje ikke hadde rettigheter til.